

*Jákob lajtorjája**

(Лестница Якова)

A LÁDAFIÁBÓL

ЈАКОВ ОСЗЕКИЈ НАПЛÓЈА (1910)

Január 6.

Több mint egy hétig betegeskedtem, ilyen súlyos beteg még sose voltam. Néhány napon át mintha csak álomban lettem volna, amelybe időnként beúszott anyám egy csésze teával, Vlagyimirszkij doktor meg más, ismeretlen valakik, akik részint igen kedvesek voltak, de a hátuk mögött állandóan felbukkant egy veszélyes, sőt félelmetes alak. Nem tudom leírni, de még felidézni is kellemetlen. Időnként egy rettenetesen szűk és sötét térben találtam magam, és felfogtam, hogy már meg is haltam. Érzem, ha nem írom le mindezt, akkor visszavonhatatlanul eltűnik. Pedig volt ott valami mérhetetlenül fontos dolog, ami a későbbi jövőmet érintette. Irigylem az írókat – nekem nincs rá elég szavam.

Január 10.

Újra nekiláttam az olvasásnak. Sőt mi több, faltam. Egyszerűen kiéheztem rá, amíg betegeskedtem. Most biológiai témájú könyveket olvasok. Darwintól mindent elolvastam, amit Jura hozott.

(Snyder: *A modern természettudomány*

Troels-Lund: *Az égbolt elképzelése és a világszemlélet*)

A darwinizmusról: a szerves élet evolúciós elméletét úgy képzelem el, mint fő tengelyt, amely elágazik. Az állatvilág ma is létező képviselői az elágazások végén helyezkednek el, a középtengelyről nem ismerjük az összeset, mivel az átmeneti fajok nem hosszú életűek. Miután betöltötték rendeltetésüket (ha lehet egyáltalán ilyesmiről beszélni), vagyis miután a következő fajhoz vezető lépcsőfokként kiszolgáltak, eltűnnek.

A legérdekesebb kérdés az ember helyének megtalálása ebben a táblázatban. Vajon az ember is átmeneti fokozatot jelent-e valami máshoz (például Nietzsche felsőbbrendű emberéhez), vagy valamely elágazás végén foglal-e helyet, aminek előfeltétele, hogy mint organikus faj, meglehetősen fiatal legyen.

A kérdésnek a következő megoldása jutott most eszembe. Ha szaporítunk egy állatfajt, amely rendkívül gyorsan szaporodik, például valamely alsóbb rendű vagy nagyon egyszerű élőlényt vagy baktériumot, akkor egy idő után több száz nemzedéket kapunk, és az utolsó nemzedékek az evolúció törvénye értelmében lehetséges, hogy jelentősen különbözni fognak az elsőktől. Ha megállapítjuk, hány nemzedék után áll

*A regény a Magvető Kiadó gondozásában jelenik meg 2016 októberében.

be a változás, és tudva, mennyi időre van szükség ahhoz, hogy egy nemzedék kitermelődjön, és életet adhasson újaknak, ki tudjuk következtetni az életkor és a különbség megjelenésének periódusa közötti összefüggést.

Ezt az összefüggést alkalmazni lehet az emberi életre, és meg lehet tudni, mikor jelentkezhetnek vagy fognak jelentkezni az embernél olyan különbségek, amelyek segítségével meg tudjuk állapítani, hol a helye a jelenleg létező és egykoron létezett fajok családfáján.

Ez a kis elmélet abból fakad, hogy egyenes arányosságot feltételezek az ember kora és aközött a periódus között, amelynek leteltével új életet képes adni másoknak.

Most, hogy mindezt már leírtam, azonnal ellenvetésem is született. És már akkor, amikor az előző oldalt írtam, tudtam, hogy amikor befejezem a „teóriámat”, megírom a cáfolatát is.

Darwin csak a szerves élet evolúciós törvényét bizonyította be, miután kiegészítette a következő magyarázattal: a természetes kiválasztódás elmélete.

Darwin nem szánta rá magát, hogy az evolúciós rendszerbe beillessze az embert is. Ezt csak Thomas Huxley tette meg, aki (származástanilag) az ember legközelebbi rokonának a majmokat ismerte el.

Valójában nincs igaza. Darwin gyakran megismétli: „Az ember valamely alacsonyabb rendű élőlénytől való származtatása megcáfolhatatlan. Egy bizonyos közös őstől származnak a majmok is.”

Haeckel biogenetikai törvénye abban áll, hogy „az ontogenetikai fejlődés, avagy a magzat fejlődése sematikus megismétli a filogenetikai fejlődést, avagy a faj fejlődésének történetét”.

A szűznemzés, avagy a partenogenezis, avagy a hím és ondótestei részvétele nélküli szaporodás elterjedt jelenség a természetben (lásd például a hereméheket).

Ha a spermákat helyettesíteni lehet valami mesterséges eszközzel, akkor azok szerepe, nagy valószínűséggel, arra a lökésre korlátozódik, amelyet a petesejtnek adnak. Ugyanezt a hatást váltják ki a mesterséges fizikai és kémiai beavatkozások is.

Másfelől, ismeretes az úgynevezett „merogóniának”, avagy az ondótest fejlődésének és osztódásának néhány esete is. Ily módon a megtermékenyítés folyamata a felsőbbrendű fajoknál csak az egyik lehetséges módja annak, amivel a természet eléri a szaporodás célját. Ha nem lenne a zene, akkor biológiával kéne foglalkoznom. Ez a legérdekesebb dolog, amit az utóbbi időben a tudományok terén olvastam.

Január 15.

Most már megkedveltem a naplóm is, és élvezet írni.

Lassan be is fejezem az első füzetet, összes műveim első kötetét. Az Enyémet, Oszeckijét.

A második kötetet már nagyobb élvezettel fogom kezdeni, mint az első.

Köröttem csend...

Kinyitottam a szellőzőablakot – odakint verebek csiripelnek, és a lelkeket nyugalm tölti el, kicsit szomorú vagyok és elégedett azután, amit lejegyeztem a naplómba. És valahogy szomorú is az ismeretlen jövőm miatt...

Ma mentem ki először a házból.

Február 1.

Milyen gyenge is az ember! Úgy tetszik, vannak elveim, és van világnézetem is, elképzelésem az akaratról, és fogalmam a nemi erkölcsről, de elég, hogy meglássam a mosónő némiképp nagyobb dekoltázsát, és abban a pillanatban érzem, ahogy szívembe (éppen a szívembe) áramlik a vér, semmire se tudok gondolni, és akaratlanul is vonzani kezd hozzá valami...

Amikor elmegy, újra egészséges vagyok, csak a kezem remegését érzem. Felháborító, hogy ennyire nem tudok uralkodni magamon. Biztos vagyok benne, hogy elég lenne bármilyen nő egyetlen kacsintása, és én már futnék is, mint egy kiskutyá; elfelejteném Ellen Key-t is, Tolsztojt is, Payot-t is.

Micsoda kontrasztok! Ezt követően leülök olvasni E. Key-t.

A természetem megerősítése érdekében, valószínűleg éppen annak a természetnek érdekében, amelyik holnap magától kezd futni a mosónő után.

Február 15.

Ma rászántam magam, hogy beszéljek apámmal a továbbtanulásomról. Tavasszal be fogom fejezni a Kereskedelmi Iskolát, és a továbbiakban zenével akarok foglalkozni. Túlságosan is hevesen beszéltem, ezt most már tudom. Apám nagyon egykedvűen hallgatott végig, mintha a döntését már régen és végérvényesen meghozta volna. Azt mondta, felvételiznem kell a Kereskedelmi Főiskolára, viszont hajlandó finanszírozni a zenei tanulmányaimat abban az esetben, ha a Kereskedelmi Főiskola hallgatója leszek. Nagyon kellemetlen beszélgetés volt. Éppen a pénz miatt. Akármiről is beszéljen, mindig az anyagiaknál, a pénznél köt ki.

Április 7.

Eloolvastam Rimszkij-Korszakov *Krónikáját*. Óriási hatást tett rám. Örületesen szerettem volna tehetségesen játszani, Pétervárra menni más tehetséges emberekhez, szerettem volna én magam is tehetséges lenni. Olvastam, és elhittem, hogy én is ki fogok jutni erre az útra. Lehet, hogy 5-6 év múlva már csak nevetni fogok a jelenlegi álmaimon...

Április 11.

Zeneórák. Az új tanárom Bilinkin úr. Mintha korábban nem is foglalkoztam volna semmivel. Ez egy egészen MÁS zene! Egészen új módon kezdtem hallgatni. Egészen idáig HELYTELENÜL játszottam!

Április 19.

Beardsley-nek van egy grafikája: *Chopin balladái (op. 47)*.

Április 20.

Tettem ma egy felfedezést, am.-et már el is vetettem.

A zongora temperáltságának értelmében az alsó és a felső hangok nem esnek egybe. Úgyhogy a kontra oktáv C-je nem a IV. oktáv C-jével szólal meg uniszónó, hanem a Cisszel. Most a következő gondolatom született: a C megszakítatlan oktávja kontra oktávban.

Ennek hátterén kis melodikus rajzolat zajlik, amely a IV. oktáv C-jére épül. Az akkord harmonikusan hangzik. Aztán a rajzolat változatlanul átmegy a III., a II., az I., a kis, a nagy és a kontra oktávba.

A kis eltérés egyre növekszik, és a kontra oktávban már disszonanciává válik.

Ezt nevezhetjük akár úgy is, hogy a „konszonancia fokozatos átmenete disszonanciába”. Nagyon érdekes ötlet!

Egyáltalán, a zongora temperáltságának köszönhetően mindenféle „trükköket” lehet csinálni.

Április 24.

Sose tudnék egyedül élni. Szeretem a társaságot, és csak társaságban vagyok életeli, vidám, szellemes.

Sehogy sem tudom elképzelni a jövőmet társaság nélkül. Olyan társaságról álmodom, amelyikben én vagyok a középpont.

A legtitikosabb álmaim felvisznek engem a színpadra, ahol kiáltoznak és tapsolnak nekem. Körös-körül frakkok, szalagok, vállak... Virágok minden mennyiségben... És társaság nélkül?

„Megérti, uram, megérti, mit jelent az, ha valakinek már nincs hová mennie? Mert hiszen mindenkinek kell, hogy legalább egy utolsó menedéke legyen!” Még Dosztojevszkij, a legkomorabb, legsúlyosabb író is a magány szomorúságáról beszél Marmeladov száján keresztül. Még ez a gigász, Dosztojevszkij sem bírja el a magány rettenetét!...

Félelmetes. És éppen ez, ez a sötét szobában ülő ember tart rettegésben. Tanítás után, egy kellemes szobában ülve írok. Arra gondolok, hogy mindjárt elindulok vendégségbe az évfolyamtársnőimhez. E gondolatra melegség tölti el a lelkeimet. Egy magányos valaki pedig ül a szobában, és gondolkodik...

Oda kellene menni hozzá, kedvesen megfogni, és elvinni a társaságba, rábírní, hogy beszéljen. Elmondani neki, milyen nehéz és ostoba dolog ez... De nincs hozzá se tudásom, se ügyességem, se erőm...

Május 11.

Miért nem írnak etűdöket, iskoladarabokat zenekarok számára? Különösen fontosak lennének a hangok „összeolvadására” irányuló gyakorlatok, hogy megteremtődjék a különleges „zenekari” hangzás.

6

Éppen most ajánlotta Ilja, hogy lépjek be a körükbe, és írjak neki (a körnek) egy elméleti munkát. Nem tudom még, elfogadom-e az ajánlatot; nagyon szeret-

ném. Van is egy érdekes ötletem: *A modern zenei momentum jellemzői*. Úgy vélem, a modern zene alapvető vonása az erő utáni vágyakozás... És ez nem csak a zenére igaz, ha meggondoljuk.

Június 19.

Hallgatom Glière kvartettjét. Bizonyos tekintetben hasonlóságot vélek felfedezni a festészet legújabb irányzata, a pointillizmus, az impresszionizmus és a modern zene között.

A képen elmosódottság, líraiság és főként megfoghatatlanság, könnyedség. A pontokból és vonásokból álló képet mintha a levegő, a plein'air könnyű leple takarná. A zenében – polifónia, bonyolultság, szintén homályos líraiság és szintén megfoghatatlanság.

Természetesen jó, hogy van hasonlóság.

Vagyis vannak eszmék, elm. alapok, amelyek azonosak minden művészeti ág számára.

Szeretnék most írni, sokat írni.

A vivacét játsszák, a III. tételt...

Befejezték a scherzót, elegáns kis rész.

Együtt viszont bonyolult – tetszik nekem ez a zeneszerző, ez a Glière.

Furcsa keveredése figyelhető meg nála az orosz stílusnak és a modernizmusnak.

Az orosz dallamot annak bonyolult hiánya váltja fel.

A IV. tétel keleti témával indul.

Nagyon bonyolultan van felépítve ez a kvartett.

Keleti dallam dekadens kidolgozása, hegedűre.

Furcsa. Valami új, vészjósló kolorit.

Megint az orosz dallam.

Augusztus 4.

„Ahol elnémul a szó, ott a hang beszél. Az akarat aktusának átadásában erőtlen zene képes mélyen és intenzíven feltárni az ember belső állapotát, átadni a tiszta emóciót.”

Augusztus 20.

Több mint két hete nem írtam már. Sok minden valóban eldőlt. Felvettek a Kereskedelmi Főiskolára, és ami fontos, a zeneiskolába is. Beteljesedett! Pontosan, beteljesedett.

Erre az évre egész halom tervem van!

Sok zenét tanulni, karácsonyig letenni a főiskolán öt vizsgát, májusban újabb négyet, német nyelvtanulás, szeretnék pár órát venni belőle. Teljes négy évet kell eltöltenem a főiskolán. Mindezt az apanázsért. Aztán isten veled zene is, tanulás is, „külföld” is. Egy banktisztviselő útja áll előttem, sekélyes, ocsmány, évenként járó pótlékkal. Lassan, fokozatosan belefeszülsz az igába, amíg nem érzed meg a lehetőségét, hogy elszakadj a kötelességedtől. Ha még a zenét is eldobom, biztosan

belepusztulok. Előfordulnak olyan időszakok, amikor kizárólag álmodozásban élek, amikor teljesen elhagyom a mindennapi életet. Sok van bennem Rugyiból és Peer Gyntből. Félek, hogy gyengeségem okán sosem fogom beteljesíteni szádrészét sem az álmaimnak.

November 5.

Szörnyű nap. Meghalt Tolsztoj. Már egészen megnyugodtam, és valahogy már örömmel gondolok vissza rá, hogy fél órával ezelőtt ott álltam a sötét előszobában, belezokogtam a zsebkendőmbe, és rettenetesen féltem, nehogy valaki meghallja. Sírás után megkönnyebbül az ember. Való igaz, a könnyekkel együtt kisírja magából az ember a fájdalmat is.

Odakint kis lapokat árulnak. Félelem ült a lelkeimre, és dermedten haladtam el a lapokat olvasó emberek mellett.

Lassan, szakadatlanul, őrjítően esik az eső.

Az egyik üzlet kirakatában Tolsztoj portréja. Meg egy kis kártya: „elhunyt 1910. XI. 4.”.

Ha hazaérek, elmesélem, nem, mégse mesélem el.

Amikor új hírt hallok, az első gondolatom, hogy minél előbb elmondjam másoknak. Nem fogom otthon elmondani.

Lám, a világ, az egész világ ekkora boldogtalanságot él át, én pedig makacsul, szüntelenül csak magamra gondolok. Figyelem a gondolataimat, együtt érzek a saját bánatommal, a szomorú arcomra gondolok.

És Odesszában Henrik nyilván szintén sír. Fekszik az ágyán, és sír. A hozzám legközelebb álló bátyám. Kár, hogy nincs itt mellettem.

Az asztalnál ülök, az eső pedig szakad. Nem bírtam tovább: „Anyá, meghalt Tolsztoj”. És nem bírtam ki, elsírtam magam, kiszaladtam az étkezőbe, az előszobába, és zokogtam... Ők pedig semmit, egyáltalán semmit sem értenek.

Arra gondolok: ez vajon általános, társadalmi törvény? Vagy csak a mi családi tragédiánk? Miért van az, hogy a szüleim, akik olyan jóságosak, és annyira szeretnek, sehogy sem tudják felfogni, miben is élünk mindannyian? Sem a gondolataimat, sem az érzéseimet? Vagy velem is ugyanez lesz majd, és a gyerekeim rám is ilyen értetlenül néznek majd, és azt gondolják: az apánk olyan jóságos és annyira szeret bennünket, de nincs miről beszélni vele? Bele van bonyolódva a saját unalmas, érdektelen világába. Nem, ilyen nem eshet meg velem. A szavamot adtam, hogy arra fogok törekedni, hogy megértsem a gyermekeim életét, sőt, hogy egy életet éljek velük. Csak azt nem tudom, lehetséges-e ez.

November 5.

Tolsztoj nem halt meg! Él! A világ összes városába szétküldték táviraton a hírt, hogy meghalt, de mint kiderült, szerencsére nem volt igaz!

November 7.

Igen, Tolsztoj mégis meghalt, csak éppen ma, november 7-én, reggel hatkor.

Én (már megint én!) a hírt szinte teljes nyugalommal fogadtam. Már korábban elsírtam.

Egyszer azt mondtam: a halál olyan félelmetes dolog, hogy a legjobb nem is gondolni rá sohasem. Aki mindig a halálra gondol, az természetesen nem látja tovább az élet értelmét, sőt, nem is az élet értelmét, hanem hétköznapi kis dolgaink értelmét; az ilyen embernek fel kell kötnie magát.

De az emberek nem akasztják fel magukat, vagyis a hétköznapi kis dolgoknak megvan az értelmük, vagyis nem kell a halálra gondolni.

E gondolatok a fejemben arányos, erős formát öltöttek; a papíron viszont olyan végig nem gondoltak, naivnak, gyerekesnek hatnak. De tudom, mit beszélek. Egy ember meghalt – és a többi ember azonnal el is kell, hogy felejtse. Valaha azt mondtam, hogy halálos ágyamon össze fogom tépni az összes fényképemet, papíromat, és megkérem a gyerekeimet, hogy ne beszéljenek rólam. Megtiltom, hogy gyászoljanak.

Kell egy kis lökést adni azoknak a folyamatoknak, amelyeket az idő e nélkül is beteljesít.

Egyáltalán, szörnyűséges, hátborzongató minden olyan elmúlt dolog, amit nem lehet visszahozni. Az élet félelmetesen gyorsan száguld.

„Az élet – egy pillanat.” Ezért nem szabad átadni magunkat az emlékezésnek, amely megmérgezi a jelent, amelyben az értelem kizárólagosan benne van. Mi lehet több az elmúlt időnél?

November 8.

Vannak időszakok, amikor egyértelműen nem szenvedhetem a szüleimet; ez olyankor szokott előfordulni, amikor sokat beszélek velük komolyan. Amikor viszont nem látom őket, akkor azonnal vágyódni kezdek utánuk. Egyszer egy ismerős lánynak sokat meséltem apámról, egészen odáig, míg majdnem elsírtam magam: a könnyeim már ott csengtek a torkomban, most viszont kényelmetlenül érzem magam, hogy ma vele kell ebédelnem. Abszolút idegenek vagyunk egymásnak, és közben én az ő költségén élek. Ha együtt megyünk, vagy együtt kell mennünk valahová (amit persze próbálok gondosan kerülni), olyankor mindig elkezdek fecsegni, és mindenféle ostobaságot összehordani, csakhogy ne hallgassak. Apám sose érdeklődik felőlem; úgy tetszik, egyáltalán nem tisztel engem, a meggyőződéseimet, a szokásaimat, és mindezzel együtt valószínűleg szeret. Furcsa szeretet ez!

Érzem, hogy főként semmisségekkel tudnak feldühíteni és bosszantani. Gyakran csak annyiban vagyok hibás, hogy olyanokról mesélek nekik, amikről nem kellene; hogy olyan beszélgetéseket kezdeményezek, amelyek őket nyilvánvalóan nem győzik meg. Mostanában egyre kevesebbet és kevesebbet beszélgetek velük.

Anyámat időnként szeretem, de nem tisztetem. Ez szörnyű. Összejöttek idegen emberek, rágják egymást, csak elrontják egymás életét, és ráadásul mindannyian más kontójára élnek. Apám úgy dolgozik, mint egy igavonó barom. Kívülről pedig úgy látszik, hogy ez a „boldog családi élet”. A legrosszabb, hogy többé-kevésbé azt is érzem, hogy nekem pontosan ugyanilyen családi életem lesz.

Nem, nem igaz, ez velem nem fog megtörténni! Ószintén hiszek benne.

November 9.

Rodenbach. *Bruges, halott leány*. Olyan művészet, amelynek gyökerei a halálból táplálkoznak. Rettenetes. Nem szabad erre gondolni.

Két évvel ezelőtt meghalt a nagyapám, akinek a halála egy csöppet sem érintett meg.

A napokban az ölemben tartottam Rajecskát. Gyöngye, satnya és sápadt, szép arcán ott az intelligens elmélyedés árnyalata. A halálára gondoltam. Úgy tetszett, járkálok egy szobában, és a karomban tartom a haldokló Rajecskát. Hirtelen fel-fogtam a pillanatot, amikor az ember a melléhez szorítja a hideg kis holttestet, és érzi a gigantikus erőtlenséget, hogy visszatartsa az eltávolodó életet.

Most, amikor ezt írom, csiklandozni kezd valami a torkomat, amikor eszembe jut mindez... Rajecska a másik szobában éppen a szűnyogocskáról szóló dalt énekl.

A legjobb lenne – abban a pillanatban kitépni a szívemből az összes olyan helyet, amely az elhunythoz tartozott, kihúzni az emlékezetből, elfelejteni az iránta érzett szeretetet. Elfelejtetni!... Lehetetlenül nehéz, de muszáj!

Másfelől pedig minek erőszakot tennie az embernek az érzelmein? Az idő majd elsimítja az átéltek minden egyenetlenségét és sarkosságát. Az ember szeretne sírdogálni, szomorkodni, panaszkodni a sors igazságtalanságára. Szeretné átadni magát az emlékeknek, mint ahogy holnap pedig már szeretne álmodozni...

Valahogy nyugtalan a lelkem. Valami homályos nehézségérzet, valami olyané, hogy történnie kell valaminek...

Asztapovóban pedig ott fekszik békésen, megmosdatottan, kedvenc ingébe öltöztetetten Tolsztoj. Az arca végtelenül nyugodt.

És valószínűleg ünnepélyes is. Figyelmesen hallgatja maga körül a világ nyüzsgését.

November 10.

A templomban. Valakinek a gyászmiséjén. E napokban elhatalmasodnak rajtam a vallásról és a dicsőségről, különösen a dicsőségről szóló gondolatok. Az értelmem azt bizonygatja, hogy nincs szükség a dicsőségre, az érzelmeimmel ugyanakkor szenvedélyesen, feszülten vágyom a dicsőséget, a legüresebb, minden belső értelemről megfosztott dicsőséget. Andrej Bolkonszkij, vagyis Tolsztoj maga is elmélkedett erről. A hiábavalóságról, az „emberi szeretet” semmisségéről. Én viszont szeretném, hogy az útkereszteződéseken megemlékezzenek a nevemről, hogy mindenki dicsőítsen, rajongjon értem.

Pontosan tudom, hogy ha eljutnék ebbe a helyzetbe, gyorsan kiábrándulnék belőle. Minden híres ember ezt állítja. Tolsztoj, Arcibasev, Csehov és mások. Tudom, hogy a dicsőséggel külső effektus és belső kiüresedtség jár együtt, magában hordoz egy halom hiányérzetet, kellemetlenséget, keserűséget, különösen annak nehézségét, hogy sosem lehetsz egyedül, állandóan társaságban kell lenned, és tudom azt is, hogy a dicsőség semmi az életünk legnagyobb eseményéhez, a halálhoz képest (ahogyan Arcibasev mondta). Olyan szépen és gyengéden mesélt a költő Baskin haláláról: „a haldokló arca előtt, az elfúló mellkasa előtt, amely az utolsó, görcsös lélegzeteket vette – mennyire jelentéktelennek, mennyire sekélyesnek tűnt a dicsőségem, jól hangzó nevem, irodalmi érdemeim”.

Az értelmem mindezt elfogadja, a lelkem azonban látni szeretné, hogy „Én, Oszeckij”, amelyet vastag betűvel nyomtatnak ki egy újságikkben. Mennyire sekélyes és jelentéktelen mindez, de mégis szeretném.

Ugyanezen a napon este. Zeneelmélettel foglalkozom.

...Megyek a villamoson, állok a hátsó peronon, nézek lefelé.

Este van. A villamos száguld, gyorsan, nagyon gyorsan futnak ki alóla a sínek, és gyorsan távolodva és csillogva, gondosan rendeződnek párhuzamos vonalakká. Ezt a mozzanatot különösen megjegyeztem.

Mert ekkor különösen megéreztem az idő futását, a másodpercek vágatását.

Éppen csak most voltunk itt, ezen a helyen, és nézd, már néhány arsin, százenseny, háztömb távolságra van tőlünk.

...Nagyon fecsegő vagyok! Ha akad hallgatóm, lyukat beszélek a hasába, ott-hon pedig emészttem magam miatta. Miért kell mindenkinek elújságnom, hogy karmesteri karierről álmodozom?

Tolsztoj azt mondja... Apropó, Tolsztoj: ma az egész újságot Pirogov születése századik évfordulójának szentelték. Tolsztojról már csak két cikk. Holnap egy, holnapután már csak egy tudósítás, a címlapon pedig: a Kijev állomásfőnökének jubileuma.

Igen, így lesz, és így is kell lennie. Az idő elsimítja az emlékeket, és új eseményeket hoz.

Annyira észrevehető ez az újságcikkek alapján.

Kicsit szomorú vagyok...

November 20.

Azt hiszem, Dimov írja le a legjobban az álmokat. Megvan nála az a megfoghatatlanság is, az az érzés is, ami reggelente az ágyban éri az embert, amikor szomorodik az elfelejtett álma miatt.

Éppen csak felébredt, emlékszik is valamire, de sehogy sem tudja felidézni, mit is álmodott.

Némettel foglalkozom. Befejeztem egy elbeszélést, hátravettem magam a szék-támlára, felfogva, hogy elvégeztem a leckét. Kellemes tudat... Könnyű álom... Felébredtem, és emlékszem, hogy néhány különböző jelenetet álmodtam, különféle emberekkel, különféle eseményekkel, de csak egy színházfolyosón lezajlott jelenetre emlékszem, amelyben egy nő kigombol néhány gombot a ruhája felső részén...

A többiből nem emlékszem semmire, semmi apróságra, egyetlen egy szóra sem, semmilyen részletre...

Csak arra emlékszem, hogy kellemes volt... Találtam egy leírást kétéves gyerekeknek szánt gimnasztikai gyakorlatokról: le kell dobni néhány párnát a földre, és hempergésre készíteni rajtuk a gyermekeket. Sok erőfeszítésükbe kerül, hogy lemásszanak róluk. Ilyet kell játszani Rajecskával is – azt hiszem, tetszeni fog neki. Hiszen ez mozgástanítás. Természetes úton tanulják meg, a gyakorlatok pedig fejleszti ezt a tulajdonságot (a mozgást).

November 22.

Az utóbbi időszak igen termékeny. Mint még soha máskor. Sok dologgal foglalkozom, és mindennel jól haladok. Egy hónap múlva (most november van) három

vizsgát fogok tenni a főiskolán: statisztikából, politikai gazdaságtanból és a politikai gazdaságtan történetéből. A statisztikát már befejeztem, a politikai gazdaságtant még tanulom; naponta egy órát foglalkozom némettel, és nagyon jól haladok vele; naponta három órát játszom, hetente kétszer eljárrok zeneórára (két óra megy el rá) és két alkalommal zeneelméletre. Csak nem jut idő mindennap olvasni.

...Egyébként jól vagyok... Furcsa is ez: jó, hogy még csak nem is tudom, mire lenne most szükségem.

Mindenem megvan, mindennel foglalkozom... Legfeljebb csak egy „közeli barát” hiányzik, akit mindez ugyanúgy örömmel töltene el, mint engem. Ez igaz. Egyáltalán nincs most barátom (mindegy, hogy milyen korú, nemzetiségű és „nemű”).

December 1.

Éppen most értem haza színházból. A *Hovanscsinát* adták. Megjöttem, és kedvem támadt írni... Az első felvonást kivételes figyelemmel hallgattam. Általában jól szokott esni az első felvonás. Egyszerre tudtam figyelni az egészre, az egyes művészekre, különösen a zenekarra, a karmesterre.

...Azt hiszem, a zenében az orosz stílus egyhangú és fárasztó. De Glinka felülmúlhatatlan. Még Rimszkij-Korszakov is, aki megírta egy halom orosz operát, Glinka-követőnek vallotta magát. A *Hovanscsinát* egyébként nyugodtan fogadtam. Habár van benne néhány dramatikus jelenet. A zene mindenütt nyugodt, sőt egyhangú... Szerettem volna robbanásokat, tragikus szenvedélyt – de ilyesmi nincs benne.

...A szünetben felfigyeltem egy fiatal lányra. A közelemben ült. Nagyon megtetszett. Az utolsó felvonásra nem nagyon tudtam figyelni: a lányra gondoltam. Szomorú voltam amiatt, hogy tetszik nekem, hogy ő erről nem tud, hogy soha többé nem fogom látni, és ami a legrosszabb, hamarosan elfelejtem az arcát. Mohón néztem, megpróbáltam rögzíteni magamban az arcát. A felvonás közepén elkezdett erőteljesen köhögni. Nagyon nyugtalanított. Már el is döntöttem, hogy tüdőbeteg. Elszomorodtam. Nagyon kellemes arca van, sőt szép. Nagy, fehér gallérja van, kék nyakkendővel. Nagyon jól áll neki. Volt vele két ellenszenves egyetemista is.

Amint gondolatban felidézem az arcát, most látom csak, mennyire sápadt, és gyorsan el fogom felejteni.

Útközben dühös voltam magamra: az utcáról, a villamosról több tucatnyi arcot könnyedén megjegyzek, ezt a kedves arcocskát pedig hamarosan elfelejtem.

Most álmodozni kezdtem: megyek az utcán, találkozom vele, egyedül van (feltétlenül egyedül), odalépek hozzá, és megismerkedem vele, aztán elmegyünk színházba... Máris megfogalmaztam, mit fogok mondani neki...

Ha találkozom vele, azonnal felismerem, és hosszú időre megjegyzem az arcát. Csak találkoznék vele.

Leültem, hogy valami másról írjak, és megláttam az előző feljegyzés utolsó sorát: „Csak találkoznék vele”. Megcsapott a tegnapi, a nagyon távoli tegnapi nap szele. Ma csak egyetlen egyszer jutott eszembe ez a kisasszony, még reggel. Többször nem.

Az utóbbi időben valahogy egészen kézzelfoghatóan kezdtem érezni a boldogságot. Valóban, megvan mindenem, amire szükségem van. Zene, tanulás, tiszta szoba, új öltöny, jó kabát, Beethoven szonátái – mi kell még?

Ha adnának most húsz rubelt, nem tudnám, mit kezdjek vele. Nyilván elkölteném: vennék rajta kottát (amiből nem játszom), harmóniumot, más egyebet. Lehet „igyekezni” elkölteni. De nemcsak hogy erős vágyam nincsen, hanem inkább olyan kicsi kívánságom van, amely a maga közömbösségével korlátoz (pénzem pedig van, színházra legalábbis elég).

Most ülök a szobámban, eddig némettel foglalkoztam.

Hoztam be magamnak egy pohár teát. Iszom a teát, és nyugalom, kényelemérzet tölt el... családiasság.

A nikkelezett lámpában visszatükröződik egy mikroszkopikus alak, aki teázik. És úgy tetszik, valahonnan fentről szemlélem ezt a kis emberkét, Magamat. Én, Oszeckijt, az ő életét. És olyan, de olyan kicsinyke.

Csönd van... Nyugalom...

December 5.

Olvastam Csehov elbeszéléseit. Nagyon sokat ír a nőkről. És állandóan úgy érzem, hogy lekezelően. Hogyan is írhatna másként egy olyan ember, aki annyi mindent eltűrt a nőktől. Jól meg kell ezt gondolni. *Anna a férje nyakán!* Hogyan kergeti el Anna, miután megérezte önnön erejét, Mogyeszt Alekszejicset: „Tűnjön innen, maga mamlasz!” Szinte eláll az ember lélegzete. Egyetlen pillanat alatt ilyen jellemfordulat! És hogy furikázik aztán az utcán – a részeg apja is, a fivérei olyan szimpátiával vannak leírva, ő pedig csak megy el mellettük... De különösen rettenetes a *Tyina*. Micsoda félelmetes ragadozó. Mintha ez a férfi bosszút állna azért, hogy képtelen a nő bájainak ellenállni! És még hozzá az antiszemita beállítottsága. De hát Tolsztoj után a legnagyobb – Csehov! Valamit azonban nem értek: mintha a nők minden bája – a kecses karjuk, a fehér nyakuk, a frizurájukból kitüremkedő huncutkájuk – csak arra való volna, hogy felkeltsék a férfiakban a legalantasabbat. De hiszen ez nem így van!!!

Strauss zongorára és hegedűre írott szonátája.

A hegedű szordínóval, a zongorán – futamok.

Nagyon szép! Az utóbbi időben a feszített napoknak köszönhetően szinte nem is álmodoztam. És jól tettem! Egyelőre! Csak a legjobb időbeosztásra gondolok, a zenével való foglalkozásra, a németre.

Befejezték a II. tételt – e'impivisations.

Most jön a finálé.

A legtávolabbi ábrándjaim sem jutnak túl a nyáron, amelyet különösen természetesen szeretnék kihasználni.

Az utóbbi napokban nem haladok jól a zenével. Esz-moll kvartett.

Olvastam Brahmsról – 1897-ben halt meg. Vagyis amikor meghalt, én már hét éves voltam.

A szimmetriáról.

A természetben nincs szimm. A természet nem szimmetrikus, és nem aszimmetrikus: a természet kívül van ezeken.

Szimmetria csak ott van, ahol ember is van, aki észreveszi a szimmetriát. Csak az ember veszi észre a természet sokféleségének egyedi esetét: amikor két fél hasonlónak tűnik számára.

A természetben nincs esztétika sem. Fizika, kémia és különösen mechanika – van, de esztétika (és még néhány más diszciplína) nem létezik. Nincs osztályozás sem, nincs fontos vagy kevésbé fontos. Mindezt az ember hozza létre.

Szomorú vagyok... És szomorú vagyok még amiatt is, hogy hétköznapi szavakkal fogok hétköznapi dolgokról mesélni.

Éppen most csuktam be Dimov könyvét, a legszomorúbb, legfinomabb költőt, akit csak olvastam. Még Csehovnál is finomabb. Ettől vagyok szomorú?

...Zenét hallgatok – és szomorú vagyok: miért nem tudok én így játszani, miért nem tudom legalább a saját darabjaimat olyan jól játszani, mint szeretném?...

Nézem az erőseket, a szépeket, és a lelkem újra csak protestál: miért?...

Most írok, és eszembe jut Dimov elbeszélése, az *Esti levelek*.

Dátum nélkül (a füzet végén)

Lehet, hogy éppen a művészetben kell megszólaltatni a talajtalanságot.

A művészetnek nincsenek kritériumai, nincs elmélete. Csak a művész van – nincs művészettörténet, csak a képek katalógusa.

Mindenki azt veszi el a művészettől, ami tetszik neki. Nincs objektivitás, csak szubjektivitás.

Duncan művészete.

Ha el lehet még egyáltalán kapni a modern művészet jellemző vonásait, akkor meg kell rajzolni egy olyan elméletet, amely megfelelné minden korszaknak és művésznek – abszolút lehetetlen.

Tannhäuser (egyáltalán, Wagner).

1) A művész alkotása a személyiségtől, a korszaktól és a környezettől függ. Ráadásul a művész nem másolja a környezetet, hanem csak létrehozza annak ideáljait.

2) A művészetnek hiányoznak a kritériumai. Milyen súlyosan visszatükröződik ez a művészekben, különösen a kritikusokon és a tömegben.

3) A modern művészet természete. Vágyakozás az erőre, törekvés a nagyságra. Rodin, Vrubel, Wagner, Brjusov, Böcklin, Roerich.

4) A szecesszió visszatükröződése az építészetben.

5) Azoknak a technikai eszközöknek a jellemzése, amelyekkel a szecesszió rendelkezik.

6) A modern művészet egészében egyáltalán nem képviseli azt a képet, amelyet rajzoltam róla. Benne csak a fent említett törekvés figyelhető meg.

7) A modernitás törekvése az archaizmusra, az „újjászületésre”. Roerich, Szomov, Benois, Muszatov.

8) E törekvés hiányosságai.

9) A művészetnek modernnek kell lennie. Emlékezni kell rá, hogy a történelem megérti az érthetlent.

10) A modernség halvány visszatükröződése a mi művészetünkben.

11) A művészet erőtlen terjedése az iparművészeti formában.

A művészek nem szeretnek az ipar szolgálatába állni. És ez a legigazabb út. A régi mesterek.

A *Pikk dámában* a grófnő szelleme megjelenése pillanatában a zenekarban egészhangok gammája hangzik fel.

Faust

6 petits preludes pour le commençants

12 petits preludes

Vrubel, Botticelli

Rodin, Böcklin, Beardley

Riehl, Baumbach

Domináns akkord

(kvint-szext-terc-kvart)

Eloolvasni:

Taine: *Előadások a művészetről*

Guyau: *A művészet a szociológia szempontjából*

Lessing: *Laokoón*

Lieber: *A nyugat-európai irodalom története*

Jugyin: *Művészet a családban*

Ap. Vasznyecov: *A művészet*

Andrej Belij, Vjacs. Ivanov: *Könyv az új színházról*

Wilde

Hanslick: *A zenei szépről*

Woermann: *A művészetek története*

Mitter: *A XIX. századi festészet története*

Gnyegyics: *Művészettörténet*

Új Magazin Mindenkinek (1902)

Csehov: *A menyasszony*

Idő! Nincs elég idő! Kevesebbet kell aludni! Valahol azt olvastam, hogy Napóleon napi három órát aludt.

GORETTY JÓZSEF FORDÍTÁSA